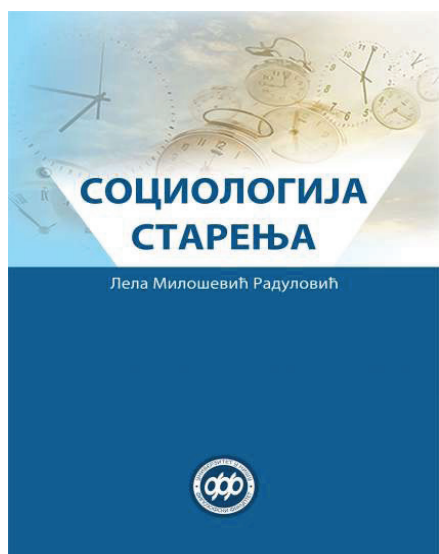

ВРЕДАН ПРИЛОГ СОЦИОЛОШКОМ ПРОУЧАВАЊУ СТАРЕЊА¹

Анђела Б. Божић^{2*}

Департаман за социологију, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Промене у демографској структури становништва, узроковане падом наталитета и морталитета, али и развојем и напретком медицине, довеле су до пораста броја старијег становништва. Старење становништва је глобални друштвени феномен који заокупља пажњу бројних стручњака и научника широм света. Реч је о вишедимензионалном феномену који треба сагледати са различитих аспеката. Разумевање социјалних аспеката старења становништва и изазова са којима се друштво суочава представља значајан критеријум у осмишљавању и спровођењу политике економског и социјалног развоја, планирању социјалне заштите и унапређењу квалитета живота старијих људи.

Професорка Лела Милошевић Радуловић дала је пионирски допринос конституисању социологије старења као посебне социолошке дисциплине у нашој академској заједници. Њен уџбеник *Социологија старења* представља увођење у социологију старења преко упознавања са предметом проучавања ове научне дисциплине, методом, теоријским приступима и основним проблемима истраживања у овој области. Садржи резултате социолошког теоријско-емпиријског проучавања старости и старења који су од значаја за креирање друштвене свести и проналажење могућности повезивања научних резул-

¹ Милошевић Радуловић, Лела (2023). *Социологија старења*. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 1–348.

² Corresponding author: andjela.bozic@filfak.ni.ac.rs

Rad citirati kao: Божић, А. (2024): Вредан прилог проучавању старења. *Godišnjak za sociologiju* vol. 20(No 33): 85–88.

* <https://orcid.org/0009-0007-1634-3285>

тата са практичним одговорима на изазове старења и старости. Социологију старења ауторка дефинише као посебну социолошку дисциплину која проучава старијег човека као друштвену категорију и старост као друштвени конструкт настојећи да различитим теоријско-методолошким приступима утврди основне факторе који одређују друштвени положај и друштвену улогу старијих људи (с. 21). Она приказује како друштвени контекст обликује перцепцију старости, старења и старијих људи, истичући важност социолошке анализе у њиховом проучавању.

Тематику којом се бави Лела Милошевић Радуловић излаже у осам целина: I Социологија старења као посебна социологија, II Друштвени, психолошки и биолошки аспекти старости и старења, III Друштво и старији људи, IV Правни аспекти унапређивања квалитета живота старијих људи у друштвеном контексту, V Сиромаштво и социјална заштита старијих људи, VI Породица и старији људи, VII О старењу и старости у школи и медијима, VIII Активно старење и друштвена интеграција и партиципација старијих људи. Поред ових поглавља, уџбеник садржи изводе из рецензија, предговор, увод, библиографију, регистар имена и белешку о ауторки.

У првом поглављу уџбеника (*Социологија старења као посебна социологија*) ауторка дефинише предмет проучавања и методолошку основу социологије старења, а затим даје детаљан историјски преглед развоја ове дисциплине у свету и код нас. Након тога, истиче да су социолози старења заинтересовани за проналажење одговора на бројна питања о старости, старењу и социјалном положају старијих људи са становишта различитих теоријских перспектива међу којима су најзаступљеније – функционализам, симболички интеракционизам и теорија друштвених сукоба (конфликтна теорија). На крају овог поглавља ауторка сагледава однос социологије старења и других научних дисциплина које се баве проучавањем старења, старости и старијих људи (антропологија, психологија старења, демографија, геронтологија, геријатрија, социјални рад, андрагогија).

У другом поглављу (*Друштвени, психолошки и биолошки аспекти старости и старења*) ауторка проблематизује основне појмове са друштвеног, психолошког и биолошког аспекта истичући да старији људи нису хомогена већ хетерогена категорија становништва, с обзиром на то да међу њима постоје бројне разлике – старосне, економске, културне, социјалне, здравствене. Ово поглавље ауторка завршава разматрањем употребе одређених термина („треће доба“, „четврто доба“, стари, старији, сениори, пензионери) и закључује да контроверзност наведених термина служи као подсетник да старост представља социјални конструкт.

Треће поглавље (*Друштво и старији људи*) ауторка започиње приказом промена у демографском кретању становништва, тј. старењем становништва како у свету тако и у Републици Србији. Након анализе демографског старења као глобалног друштвеног феномена, ауторка даје осврт на положај старијих људи кроз историју, што представља добар увод за расправу о предрасудама и стереотипима о старијима у савременом друштву. Ауторка наглашава да пред-

расуде и стереотипи о старијима промовишу једнодимензионално и дехуманизовано мишљење, што доводи и до дискриминације старијих људи. Такође, у овом делу размотрен је и проблем насиља над старијим особама, јер се почетком 21. века све отвореније говори о овом сложеном друштвеном феномену. Поглавље садржи и расправу о родној равноправности у старости, јер је проучавање родне (не)једнакости једна од веома значајних области у савременој социологији. На крају овог дела, ауторка се бави карактеристикама старијих на селу, имајући у виду убрзану сенилизацију сеоског становништва од средине 20. века.

Четврти део публикације (*Правни аспекти унапређивања квалитета живота старијих људи у друштвеном контексту*) обухвата правну димензију унапређивања квалитета живота у старости. Ауторка најпре разматра квалитет живота као вишедимензионални феномен, затим социјални капитал старијих људи као битне одреднице квалитета живота, а потом анализира међународни и национални нормативно-правни и стратешки оквир за унапређивање квалитета живота старијих.

У петом делу уџбеника (*Сиромаштво и социјална заштита старијих људи*) ауторка анализира проблем сиромаштва старијих, даје одговор на питање ко су сиромашни старији људи и разматра могућа решења овог проблема. У складу с тим, бави се и питањем социјалне заштите старијих, посебно питањем институционалне заштите (домски смештај) која представља значајан стуб подршке старијим људима, али са друге стране и контроверзну тему јер још увек постоје подељена мишљења о томе да ли домови за смештај старијих људи ограничавају њихов начин живота или им омогућавају независност и пружају могућност да очувају свој интегритет. У фокусу пажње ауторке је и покушај Европске уније да развије и неке друге програме који се, пре свега, односе на различите облике становања старијих људи. Након тога ауторка пише о пензионисању као друштвеном обрасцу старости и анализира економске импликације старења становништва, са посебним освртом на пензијски систем у Србији.

Шести део уџбеника (*Породица и старији људи*) посвећен је породици, променама у породичној структури и положају старијих људи у савременој породици. Ауторка у овом делу посебно разматра међугенерациску солидарност и индикаторе квалитета међугенерациских односа у породици. Закључује да је неопходно подстицање међугенерациске породичне солидарности као предуслова за развој инклузивног друштва за све генерације.

У седмом делу (*О старењу и старости у школи и медијима*) разматра се питање улоге школе и медија у смањењу предрасуда и стереотипа о старијим људима, односно питање улоге школе и медија у развијању међугенерациске солидарности. Кроз приказ релевантних истраживања ауторка образлаже значај школе као друштвене институције и уџбеника као наставног средства и извора знања за превазилажење предрасуда и стереотипа о старијим људима. На крају овог поглавља указује на одговорност медија у извештавању о старости, старењу и старијим људима, с обзиром на то да слика у медијима о старијима

може да утиче на ставове према старијима и њихово интегрисање у заједницу. Ауторка приказује резултате релевантних истраживања и закључује да је неопходна едукација представника медија како би „стекли јасну слику о значају адекватног третмана старијих људи у својим извештавањима“ (с. 267).

На крају уџбеника, у осмом поглављу (*Активно старење и друштвена интеграција и партиципација старијих људи*), ауторка проблематизује концепт активног старења о коме се све више говори почетком 21. века као најбољем одговору на изазове демографског старења. У фокусу овог поглавља је друштвена интеграција и партиципација старијих људи, са посебним нагласком на могућности унапређивања интеграције и партиципације старијих кроз образовање и волонтерски рад. Посебно место у овом делу посвећено је проблему дигиталне укључености старијих људи, њиховим културним потребама и начину провођења слободног времена.

Уџбеник *Социологија старења* представља значајан допринос развоју социологије старења будући да је први уџбеник из ове области у Србији. Резултат је вишегодишњег научно-истраживачког и предавачког рада професорке Леле Милошевић Радуловић у овој области. Садржај уџбеника је изложен систематично, јасним језиком и у складу са модерним методичко-дидактичким принципима. Од посебног је значаја за студенте издвајање сажетака на крају сваке целине, објашњење кључних појмова и постављање питања за дискусију. Богатство извора података представља посебну вредност уџбеника, а разумевању текста доприноси и велики број прикладно одабраних примера.

Уџбеник може подстицајно деловати на студенте, али и на друге истраживаче и научнике и може допринети изграђивању погледа на свет у духу савремене хуманистичке оријентације. Посебно се истиче друштвена и научна релевантност уџбеника, јер је питање старости и старења због демографских пројекција све актуелније, како у свету тако и у Србији.

Литература

Милошевић Радуловић, Л. (2023). *Социологија старења*. Ниш. Филозофски факултет Универзитета у Нишу.

RECEIVED: 01.11.2024.

ACCEPTED: 02.11.2024.

andjela.bozic@filfak.ni.ac.rs